

Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Лалка Борисова

Международно висше бизнес училище – Ботевград,
научна специалност: „Икономика и управление (по отрасли)”

член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен
„доктор”, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културната сфера)

Автор на дисертационния труд: Айше Исметова Авдикова

Тема на дисертационния труд: *„Модел на управление на социалната политика в Р България - проблеми и перспективи“*

Основание за представяне на становището: Участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № 701/07.03.2018 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

1. Информация за докторантката

Развитието на творческата биография на докторантката красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре структурирано направление в

сферата на иновациите, моделите и актуалните проблеми пред социалната политика в национален и европейски контекст.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация е в обем от 211 страници (основен текст 157 страници, заключение, списък на използваната литература, резултати от изследването), структурирани в три глави.

В **Първа глава** се прави анализ и характеристика на теоретичните основи на социалната политика. Проследява се еволюцията на концепциите за възникване и формиране на социалната политика, през призмата на икономическите теории. Открити са теориите на известни учени, засягащи социалните функции на държавата при осигуряване на общественото благосъстояние, като Адам Смит, Джон Кейнс, Фридрих Хайек (неолиберализъм, в основата на спонтанния обществен ред Хайек поставя икономическата свобода на индивида), Маркс и Енгелс, ордолибералните концепции (изграждане на свободен и в същото време социално ангажиран стопански строй, както и за неговото опазване от силна държава) и др. Направени са подробни и аргументирани изводи.

Втора глава е с практическа насоченост – съдържа емпирично проучване, за установяване на **модела на социална политика в България**. Изведени и обобщени са теоретични концепции на водещи автори **в научната литература, свързани с класическите класификации на моделите на социална политика** – типологията на Ричард Титмъс, Еспинг – Андерсен, класификациите на Франсис Фокуяма и Майкъл Хил. Емпиричното изследване, в настоящия дисертационен труд, чрез което се установява Моделът на социална политика в България, се реализира посредством статистическия **метод - клъстер анализ**. В зависимост от конкретната група (клъстер), в която попада всяка страна от статистическата извадка, се определя и моделът на провежданата от нея социална политика. Така, избраната клъстеризационна процедура води до определяне на **модела на социална политика в България**. Резултатите са онагледени графически. База за избора на критерии за класификация на страните в отделни модели на социална политика, е държавната намеса при осигуряване на общественото благосъстояние. За да бъде тази намеса измерима и сравнима, за отделните страни, докторантката анализира в изследването следните стойностни индикатори:

- Относителен дял на публичните разходи от БВП;
- Относителен дял на разходите за социална защита от БВП;

- Тип на данъчната система.

На основата на систематизиране на методите за анализ, докторантката прави обобщаващи изводи и разработва класификация на моделите на социална политика на държавите от ЕС и САЩ. С помощта на приложената методика, **България се разпределя в първи клъстер - Англосаксонски модел на социална политика или в модела с най-слабо изразен социален ангажимент на държавата.** Заклучението е лично дело на докторантката и може да се приеме като принос в научната литература.

Резултатите са обработени с програмата SPSS.

В **трета глава** докторантката представя ефективността на моделите на социална политика, проблемите и перспективите за усъвършенстване на българския модел, чрез сравнителен анализ на моделите на социална политика и под моделите в тях. Ефективността на моделите на социална политика за петте клъстера, оценява, чрез постигнатото равнище на обществено благосъстояние, което измерва, с помощта на стандартизирания показател- Индекс на човешко развитие. Съчетавайки предимствата на сравнителния и корелационния анализ изследва и зависимостите: Публични разходи – Индекс на човешко развитие и тип на Данъчната система - Индекс на човешко развитие. По този начин доказва формулираните хипотези: връзката между размера на публичните разходи като дял от БВП и Индекса на човешко развитие за изследваните страни като цяло е **правопропорционална** (за България корелационният коефициент приема отрицателна стойност); между коефициента характеризиращ типа Данъчна система и Индекса на човешко развитие - **обратнопропорционална**.

Докторантката дава и собствено тълкуване и заключение на резултатите от проведеното изследване: Сравнителният анализ на благосъстоянието на страните, включени в изследването, измерено чрез Индекса на човешко развитие, доказва ниската ефективност на провеждания модел социална политика в България. Избраният показател за България приема стойност 0,791 и я нарежда на 28-мо място сред изследваните 29 страни.

Заглавието на дисертационния труд е ясно формулирано и е в тясна връзка с предмета, целите, задачите, контекста и структурата на изследването. Целите, задачите и предметът на изследването са коректно формулирани, а обектът е сполучливо избран. Избраният проблем в дисертацията е актуален и значим от управленска и социално-икономическа гледна точка, а изложението в нея отговаря на необходимите методологически и методически изисквания, свързани с написването на подобен труд. Използваната литература е цитирана коректно, а емпиричният материал е поднесен със

съответните пояснения за характера и надеждността на съответните методи на изследване и използваните източници на информация.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси в докторската дисертация

1. Във всички части на дисертационното изследване е ясно видимо собственото присъствие и **собственият почерк на докторантката**, която определено показва качества на конструктивност и логична последователност, способност за разкриване, дефиниране и решаване на научни и научно-приложни проблеми в областта на социалната политика, моделите за управлението ѝ – условия за постигане на обществено благосъстояние. Изследователската логика и структурата на дисертацията са добре изградени. При структурирането сполучливо е приложен традиционния подход: първо, се изясняват теоретичните модели и концепции на социалната политика, на второ място е направено проучване на моделите за социална политика, на трето място - изграден и обоснован е методическият апарат и са анализирани данните от собственото емпирично изследване, за моделът на социална политика в страната ни и влиянието му върху Индекса на човешко развитие. Дисертационното изследване е добре балансирано, фокусирано и целенасочено. Научните проблеми са ясно формулирани, а научните изводи и предложения - добре обосновани. Следва да се подчертае, че изследването се отличава с конкретност, широта, дълбочина и обосновка на широк спектър целесъобразни предложения. **Добра е идеята на докторантката след отделните глави да направи собствени основни изводи и препоръки за развитието и управлението на социалната ни политика.**

2. **Научният принос** на дисертацията може да се потърси в няколко тематични направления. **Първо** – изведени са и обобщени теоретични концепции за обогатяване на съществуващите знания в областта на обособяване на моделите на социална политика, с открояване на значимостта на публичните разходи, разходите за социална защита и типа данъчна система като разграничителни критерии. **Второ**, класифицирани са основните модели социална политика и под моделите към тях, с въвеждане на разграничителния критерий- **тип на данъчната система**. Създаден е модел и инструментариум за оценка на социалната политика, доказана е работоспособността и надеждността на модела и инструментариума, което го прави приложим в практиката. **Трето** – като резултат на емпиричното проучване е изследвана зависимостта между публични разходи и ИЧР и тип данъчна система и ИЧР, с помощта на методите на сравнителния и корелационен анализ, с което е направена оценка на ефективността на

модела на социалната политика в страната. Предложените елементи на модела улесняват процеса на управление, дават възможност за анализ и експертни оценки.

Четвърто – формулираните приноси са с практико-приложен характер. **Пето**, тези научни постижения в дисертационния труд обогатяват методическите подходи и разкриват как, чрез преминаване към друг модел на социална политика може да се постигне увеличаване на икономическото развитие на страната и подобряване благосъстоянието на нейните граждани. С това се запълва липсата на такава цялостна оценка в българската научна литература и е иновативно предложение на автора на изследването и може да се счита за „добра практика“. **Шесто**, посочените научни и научно-приложни постижения в дисертацията са лично дело на автора на дисертационното изследване.

В заключение, докторската теза и изведените научни приноси са подкрепени и доказани с проведеното емпирично изследване, постигнати са набелязаните цели, определени са основните критерии, показатели и методи за оценка на социалната политика, като специално внимание е отделено на съществуващия модел на социална политика, определен като неефективен и необходимостта от усъвършенстването му.

III. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има необходимите публикации по дисертацията – публикации в различни издания у нас и в чужбина, изнесени доклади на международни конференции.

IV. Оценка на автореферата

Трябва да отбележа, че докторантката коректно представя съдържанието на дисертацията в предложения автореферат. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

V. Критични бележки и препоръки

Имам въпроси към докторантката, които по никакъв начин не намаляват стойността на дисертационната разработка:

- Първо, конкретно, по какъв начин и с какви мерки се намесва държавата ни, за осигуряване на **общественото благосъстояние**? На какво ниво е то – постигнато ли е?
- Второ, кои са нормите на социална справедливост и как те се спазват в нашата страна? (стр. 24)

Моята препоръка е, в бъдещите си изследвания **Айше Авдикова** да доразвие възможностите за постигане на социална справедливост и усъвършенстване на модела на социална политика в България, което да доведе до заемане на едно по-достойно

място в класацията по равнище на благосъстояние (в момента е на 28-мо място, сред изследваните 29 страни).

VI. Заключение

Докторантката познава достатъчно добре основната литература и добрите практики в областта на моделите за социалната политика, клъстерните профили, ефективността им и проблемите и перспективите за усъвършенстване на българския модел на социална политика, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира, систематизира и критично да осмисля класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика. Това ми дава основание за положително заключение, че дисертационният труд съответства на изискванията на ЗРАСРБ, поради което **с пълна убеденост предлагам на уважаемото жури да гласува за присъждането на Айше Авдикова**, исканата образователна и научна степен **“доктор”** по научната специалност Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културна сфера), професионално направление 3.8 Икономика

София, 21.03.2018 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Лалка Борисова)